

Niskotemperaturowe badania fotochemii i spektroskopii cyjanoacetylenów o znaczeniu astrofizycznym

Michał Turowski

Streszczenie

Przedstawiam rezultaty spektroskopowych i fotochemicznych badań cyjanoacetylenów (cyjanopoliynów) – molekuł, które zaliczają się do najważniejszych poznanych składników gazu międzygwiazdowego. Eksperymenty przeprowadzałem głównie w środowisku zestalonych gazów szlachetnych. Ich wynikiem jest m.in. odkrycie fotochemicznej konwersji cyjanoacetyleny (HC_3N), w warunkach niskotemperaturowych, do dłuższych łańcuchów cyjanopoliacetylenowych: C_4N_2 , HC_5N , C_6N_2 , HC_7N i C_8N_2 . Identyfikacja wymienionych nitryli oraz dwunitryli została dokonana poprzez analizę luminescencji próbek poddanych fotolizie. Alternatywną metodą było poddawanie mieszaniny prekursora z gazem szlachetnym rozładowaniom elektrycznym, przed wymrożeniem jej na powierzchni zimnego podłoża (technika CWRD; ang. *cold window radial discharge*). Obok wymienionych cząsteczek chemicznych, większych od prekursora, obserwowałem również luminescencję innych produktów, m.in. anionu C_3N^- . Badania elektronowych widm emisyjnych zostały przeprowadzone również dla niektórych czystych związków, uzyskanych na drodze preparatywnej syntezy organicznej. Odkryta została silna fosforescencja HC_5N , natomiast interpretacja widma fosforescencji C_4N_2 została znacznie pogłębiona. Dla HC_5N oraz C_4N_2 przeprowadzone zostały także doświadczenia zmierzające do wykrycia produktów powstających podczas fotolizy, bądź podczas rozładowań typu CWRD. Badania spektroskopii w podczerwieni przyczyniły się do identyfikacji izomerów HC_5N oraz anionu C_5N^- ; zastosowałem przy tym znakowanie izotopowe prekursora (HC_5N). Wiedza na temat spektroskopii oscylacyjnej HC_5N została poszerzona o pomiary rozproszenia Ramana. Rozprawa zawiera także wstępne wyniki badań spektroskopii i fotochemii HC_3N w zestalonym parawodorze.

Dla realizacji tego doktoratu ważna była ożywiona współpraca z ośrodkami francuskimi, przede wszystkim z Laboratoire de Photophysique Moléculaire (CNRS, Orsay), gdzie mogłem korzystać z aparatury komplementarnej w stosunku do dostępnej w IChF PAN.